

ZONGULDAK SAİNT GENEVIÉVE KIZ VE SAİNT BARBE ERKEK FRANSIZ OKULLARI*

ZONGULDAK SAINT GENEVIÉV GIRLS AND SAINT BARBE BOYS FRENCH SCHOOLS

Tuğba ÇALIŞKAN** Öz

Sanayi Devrimi'nin gerçekleşmesinin ardından sanayileşen devletlerin en büyük ihtiyaçlarından biri enerjiyi sağlayacak hammadde idi. Osmanlı coğrafyası dünya ticaret yolları üzerindeki stratejik konumu ve sanayi için başta gelen kömür ve diğer yer altı zenginlikleri ile dikkatleri üzerine çekiyordu. Sanayileşmiş devletler Osmanlı Devleti'nin sahip olduğu hammaddelerden ve özellikle kömür madeninden yararlanmak amacıyla aralarında ciddi bir rekabete girişmişlerdi. Fransız sermayedarlar da Zonguldak da ki kömürden yararlanabilmek için 1896 yılında Zonguldak liman ve rıhtımını yapmak amacıyla bu havzaya girdiler.

Anahtar Kelimeler

Zonguldak, Fransız, Misyoner, Okul.

Keywords

Zonguldak, French, Missionary, School.

Zonguldak'm iktisadi ve idari bakımdan gelişmesiyle birlikte, gayrimüslim ve yabancı unsurları da içerisinde barındıran bölge nüfusunda ciddi bir artış meydana gelmiştir. Şirket çalışanlarının aileleriyle beraber burada yaşamlarını kurmaları da okul ihtiyacını doğurmuştur. Bu nedenle Fransızlar Zonguldak'ta, biri kız biri de erkek olmak üzere iki okul açmışlardır. Bu okullar iktisadi yönden kömür şirketlerine bağlı olup, başlarında birer rahip bulunmaktaydı. Dini eğitim veren ve yerel halk tarafından hoş karşılanmayan bu iki okul, Cumhuriyet döneminde denetim altına alınmaya çalışılmıştır. Ancak hiç de hoş karşılanmayacak olaylar yaşanmıştır. Fakat okul öğrenci azlığı nedeniyle faaliyetlerini sona erdirmişlerdir. Neticede Fransızlar Zonguldak'ta, başta liman ve kömür işletmeleri daha sonra misyonerlik faaliyetlerini icra edebildikleri okullar gibi kamusal kuruluşlar ile kendilerine bir nüfuz alanı yaratmaya çalışmışlardır.

**Öğr. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve

İnkılap Tarihi Bölümü
tugbacaliskan@mu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-6882-7675
Muğla/TÜRKİYE

Abstract

After the realization of the Industrial Revolution, one of the biggest needs of the industrializing States was the raw material to provide energy. Ottoman geography attracted attention for its strategic location on world trade routes and for its coal and other underground riches, which were the main ones for industry. Industrialised states entered into a serious competition between them in order to take advantage of the raw materials owned by the Ottoman state and especially the coal mine. In order to benefit from the coal in Zonguldak, the French capitalists entered this basin in 1896 to build the port and dock in Zonguldak.

With the economic and administrative development of Zonguldak, there has been a significant increase in the population of the region, which also includes

Gönderim Tarihi: 08/10/2020
Kabul Tarihi: 08/06/2021

* Bu çalışma Tuğba ÇALIŞKAN'IN Bayram AKÇA danışmanlığında hazırladığı, "Cumhuriyet Döneminde Azınlık ve Yabancı Okulları (1923-1980)" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

non-Muslim and foreign elements. The fact that company employees made their lives here with their families also led to the need for a school. For this reason, the French opened two schools in Zonguldak, one for girls and one for boys. These schools were economically affiliated with coal companies and had a priest at their head. These two schools, which provided religious education and were not welcome by the local people, were tried to be controlled during the Republican period. But there have been events that are not welcome at all. But the school ended its activities due to a lack of students. As a result, the French tried to create a sphere of influence in Zonguldak, mainly with public organizations such as ports and coal enterprises, and then schools where they could conduct missionary activities

GİRİŞ

Anadolu'da gerçekleştirilmiş olan maden araştırmaları, genellikle yabancı araştırmacılar tarafından öncelikle arkeoloji çalışmaları ile başlamıştır. Bu çalışmaların da 1840 yılı sonrasında olduğu bilinmektedir (Zaman, 2004, s. 27). Zonguldak havzasında bulunan kömür havzası ile ilgili faaliyetlerin ise, Şubat 1841 yılından itibaren düzenli olarak gerçekleştiği anlaşılmıştır (Öğreten, 2006, s. 142). Kısa bir süre sonra ise hammaddeye ihtiyacı olan emperyal devletler Osmanlı Devleti topraklarına bu nedenle adım atmışlardır.

İngiltere'nin hammadde ihtiyacının şiddetli bir şekilde ortaya çıkması ve 1838 ticaret antlaşmasının sonrasında uygun zeminin oluşması, Osmanlı topraklarına yönelmelerine sebebiyet verdi. Çünkü Osmanlı toprakları hammaddeler yönünden zengindi ve onlara ulaşma zorluğundan bahsetmek ise pek doğru değildir. İngilizler kömüre erişmek adına, 1849 yılında Zonguldak kömür havzasına girdiler (Ökçün, 1969, s. 809).

Osmanlı topraklarında var olan madenler pek tabii yalnızca İngilizlerin dikkatini çekmiyor diğer sanayileşmiş devletler de İngilizler gibi hammadde elde etmek için çeşitli hamleler gerçekleştiriyordu. O devletlerin bir diğeri ise Fransa'ydı. İlk olarak 1870 yılında Fransız sermayedarlar bölgeye girebilmek için çeşitli teşebbüslerde bulunmuşlardır. İlk girişimler başarılı olmamış olsa da bu işin peşini bırakmadıklarını anlıyoruz (Tak, 2001, s. 25, 26-27, 29, 30, 31).

Fransa nihayetinde 1896 yılında, Osmanlı Bankası'nın himayesinde "*Ereğli Şirketi Osmaniyyesi*" adlı bir kumpanya ile havzaya liman inşa etmek suretiyle girmeyi başarmıştır. Şirket mukaveleyi öyle ustalıkla hazırlamıştır ki, adeta Fransa'nın bölgede tutunmasını kolaylaştırmaktadır. Söz konusu mukaveleye; inşaat sırasında taşların çıkarılacağı yerlerde maden kömürü damarına rastlanırsa işletme hakkının kendilerinde olduğuna dair bir madde koymuşlardır. Ayrıca liman mukavelesinin başka bir maddesinde, Zonguldak demiryolunun Çatalağzı ve Kilimli demiryollarıyla birleştirilmesi görevinin Bahriye İdaresi'nde olduğu, ancak Bahriye İdaresi'nin iki yıl içinde işi yapamaması halinde; "*bu uğurda hasredeceği mebaliğ için senevi yüzde altı faiz verilmesi ve resülmal ila faiz liman hasılatı varidatı saireden madene ait yüzde sekizi ile Kozlu ve Zonguldak ve Kilimli ve Çatalağzı Timur yollarının hasılatının madene ait kısmına karşılık*" tutulabileceği ifadesi yerini almıştır. Temmuz 1897 tarihinde, daha önce belirlendiği gibi demiryollarının inşası işi Fransızlara kiralanmıştır. Yine aynı yıl demiryolları ve tünellerin işletme ve açma imtiyazı da Fransız şirkete devredilmiştir (Çıladır, 1941, s. 25-26, 28-29, 30).

Havzaya giren devletler yalnızca Fransa ve İngiltere ile sınırlı değildir. Kömür dönem için o denli önemli bir madendir ki birçok devleti bir müknatıs gibi kendine çekmiştir. İşte Almanya da bu durumda olan bir diğer devlettir. Alman şirketi bir kömür fabrikası inşa etmiş ve de Kozlu kömür üretim bölgesini havaî hatla Zonguldak limanına bağlamak için girişimlerde bulunmuştur (Çıladır, 1941, s. 50).

Anlaşıldığı gibi birçok devlet bölgede emellerini gerçekleştirmek adına havzada yerini almıştır. Yabancı devletlerin girişi ile beraber Zonguldak'ın nüfus yapısında da değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. Fransız Ereğli Şirketi'nin havzaya girişiyle beraber bölgede yabancı miktarı artmaya başlar. Aslında sadece liman ve rıhtım

inşaatında çalışmak amacıyla Fransız ve İtalyanlar Zonguldak'a gelmişlerdi. Osmanlı Devleti yalnızca söz konusu inşaatlarda mühendis ve ustabaşlarının çalışmalarına müsaade etmiş olsa da kömür ocaklarında da yabancı işçiler görev almış bulunmaktaydı. Her ne kadar Osmanlı Devleti bu işe bir sınırlama getirmeye çalışsa da başarılı olamamıştır. Fransızlar 28 Mayıs 1740 tarihli kapitülasyon antlaşmasının 21. Maddesini hatırlatarak, kara ve denizlerde serbest dolaşma haklarının olduğu ifade edip, bu engellemeleri durdurmuşlardır (Genç, 2010, s. 139-140).

1860'lı yıllar ile 1890 yılının başında Zonguldak küçük bir yerleşim alanıydı. Burada beş on ev, çarşı ve kömür madenciliği idaresi bulunmaktaydı. Ereğli Şirketi Osmaniyesi 1890'lı yıllarda faaliyetlerini yoğunlaştırdığında, Ereğlili ailelerin sayısı 150'ye yükselmiştir (Quataert, 2009, s. 65). Özellikle liman inşaatında çok sayıda yabancı işçi çalışmaya başlamıştır. Öyle ki Ağustos 1897'de 1600'ün üzerindeki işçilerden 807'si yabancıdır. (Yıldırım, Öğreten, 2009: 334). 1896 yılında burada *Augustins de l'Assomption Rahipleri* tarafından bir yabancı okul da açılmıştır (Şişman, 2006, s. 177).

Zonguldak'ta yaşamaya başlayan yabancı nüfusun artmaya başlamasına rağmen, her ne kadar 1896 yılında bir Fransız okulunun varlığından bahsediliyorsa da, Zonguldak'ın bağlı olduğu Kastamonu Vilayeti'nde; 1898, 1899, 1900 ve 1901 yıllarında bir Ermeni ve dokuz Rum okulu bulunmaktadır. Bu azınlık okulları dışında herhangi bir yabancı okulun varlığına rastlanmamaktadır (*Salnâme-i Nezaret-i Maarif-i Umumiyye*, 1319, 1901, s. 763; *Salnâme-i Nezaret-i Maarif-i Umumiyye*, 1317, 1899, s. 1325; *Salnâme-i Nezaret-i Maarif-i Umumiyye*, 1318, 1900, s. 1497; *Salnâme-i Nezaret-i Maarif-i Umumiyye*, 1316, 1898, s. 1131). Şişman (2006) tarafından 1896 yılında açılıp, 1905 yılında sel nedeniyle yıkıldığı ifade edilen bu okula, ilgili yıllarda da rastlamıyoruz (177).

1903 yılına gelindiğinde ise, Zonguldak kasabasında 250 hane, 3 han, 120 dükkân, 5 otel ve 4 fabrika karşımıza çıkmaktadır. Kısa bir zaman içerisinde burada nüfusun arttığını ve kasabanın geliştiğini görmekteyiz. Yerli nüfusa yabancıların da eklenmiş olması Zonguldak'taki eğitimi de artık etkilemeye başlamıştır. 1903 yılında, Müslümanlara ait bir ilkokul, bir kız ilkokulu, bir Rum ilkokulu, birer tane de Fransız kız ve erkek okulunun varlığı dikkat çekmektedir (1321 Yılı Kastamonu Vilayeti *Salnâmesi*, 1903, s. 346). Fakat bu iki Fransız okulu *Salnâme-i Nezâret-i Maarif-i Umûmiyye'de* söz konusu yıl kapatılmış görünmektedir (*Salnâme-i Nezâret-i Maârif-i Umûmiyye*, 1321, 1903, s. 622).

Zonguldak'ın büyüdüğünü idari taksimattaki değişiklikten de anlamaktayız. Bolu Sancağı 1910 yılında müstakil bir sancak haline getirilir. Zonguldak ise bu sancakta kaza yapılmış ve 1918 yılına kadar da bu halinde kalmıştır. 28 Mart 1918'de ise müstakil sancak haline getirilmiştir (Şaşmaz, 2014, s. 231).

Zonguldak'ın gelişiminde anlaşıldığı gibi kömür havzasına hâkim olmak isteyen devletlerin rolü büyüktür. Özellikle havzada daha egemen konumda olan Fransa burada iki okul açmak ve misyonerlik faaliyetlerini gerçekleştirmek suretiyle de bir yandan bölgede tutunmaya çalışmıştır.

Fransız Fransisken ve Cizvit Katolik papazların, misyonerlik faaliyetleri yürüttükleri yerlerin başında, İstanbul, İzmir, Adalar, Halep, Kudüs, Mısır, Irak, Suriye ve Filistin gelmekteydi (Yorulmaz, 2000, s. 707). Zonguldak buralara hiç de yakın bir yer

olmamasına rağmen Fransız papazları ile karşılaşmaktayız. Bunun en temel sebebi de Fransızların kömür madenini ellerinde tutmak istemeleridir. Bunun için de misyonerleri vasıtasıyla da bölgede varlığını sağlamlaştırmaya çalışmıştır.

1913 yılında yalnızca İstanbul'da Fransızlara ait 5 ruhban, 30 ibtidai ve 16 idadi olmak üzere toplam 61 okul vardı (1913-1914 *İhsaiyat Mecmuası*, s. 53, 59). 1914 yılında ise savaş nedeniyle 13 iptidai ve 2 idadi okul ve bu okullarda öğrenim gören 2447 öğrencisi vardı (1329 *Senesi İhsaiyat Mecmuası*, 1915, s. 136, 137). Aynı yıl Osmanlı Devleti'nde, Mondros Ateşkes Antlaşması sınırları dikkate alındığında, 151'i misyonerlik faaliyeti yapan, 163 Fransız okulu ve bu okulların yaklaşık 26.000 öğrencisi vardı (Tanır, 2015, s. 182). Ruhsatnameleri olmadan faaliyetlerini sürdüren okulları bir kenara bıraktığımızda söz konusu dönemde Osmanlı Devleti'nde en çok okulu olan devletlerden biri Fransa'ydı. Ülkenin stratejik birçok bölgesinde okulları vasıtasıyla varlık göstermekteydi. 1915 yılında da İstanbul'daki Fransız okullarının miktarında herhangi bir değişiklik olmamıştır (1330 *Senesi İhsaiyat Mecmuası*, 1916, s. 137).

Fransızlar I. Dünya Savaşı'nın ardından, 8 Mart 1919 tarihinde Zonguldak'a asker çıkararak havzayı tam olarak hâkimiyetleri altına almaya da çalışmışlardır (Sarıkoynucu, 1992, s. 324). Fakat bölge halkı bu girişimi birkaç gün içerisinde sona erdirmiştir (Quataert, 2009, s. 55, 57).

Cumhuriyetin ilanının ardından kentte okul miktarı artış göstermiştir. 1925-1926 yıllarında Zonguldak Vilayeti'nde 256 mevcutlu bir ve 3954 mevcutlu 74 erkek ilkokulu, 830 mevcutlu 9 kız ilkokulu ile 79 mevcutlu iki Fransız erkek okulu ve 39 mevcutlu bir Fransız kız okulu vardır. Bunlara ilave olarak Eylül 1925'den itibaren açılacak olan 15 erkek ve bir kız okulu ile beraber toplam 103 okul ve 4902 öğrenci vardı (*Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926*, 1926, s. 635-636).

1926-1927 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi'ne göre, Zonguldak'ın nüfusu söz konusu dönemde 189563'a ulaşmıştır. Zonguldak merkez kazasında bir erkek ortaokulu ile 28 erkek ve iki kız ilkokulu mevcut olup buralara devam eden 1356 erkek ve 515 kız olmak üzere toplam 1871 öğrenci vardı (*Türkiye Cumhuriyeti Devleti Salnâmesi 1926-1927*, 1927, s. 886, 891). 1927-1928 tarihlerinde, 36 öğrencili bir ortaokulla, 466 öğrencili iki erkek ve kız ilkokulu ve aynı zamanda 90 öğrencili maden mühendis okulu vardı. Bunlardan başka vilayete bağlı 9578 öğrencili 149 erkek ve kız ilkokulu vardı (*Türkiye Cumhuriyeti Devleti Salnâmesi*, 1927-1928, s. 920). 1928-1929 yılında ise Zonguldak'ın nüfusu 24373 erkek, 20240 kadın ve toplam 44613 kişiye ulaşmıştır (*Türkiye Cumhuriyeti Devlet Yıllığı 1928-1929*, 1929, s. 519).

Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonraki dönemde ele aldığımız konu ile ilgili olarak Fransız okullarının ülke genelindeki durumuna baktığımızda şunları görmekteyiz:

Tablo 1. 1927-1935 Yılları Arasında Fransız Okullarının Okul, Öğrenci, Mezun ve Öğretmen Miktarları (Maarif İstatistiği 1923-1932 1933: 66-67; Maarif İstatistiği 1932-1933 1934: X; Maarif İstatistiği 1934-1935: 1936, XVIII; Maarif İst. 1935-1936, 1937: XI, XII; Maarif İst. 1936-1937, 1938: XI, XII).

Yıllar	Ana Okulları		İlkokullar	Ortaokullar	Liseler
	Okul Adedi	Öğrenci			
1927-1928	-	-	-	-	-
1928-1929	-	320	-	-	-
1929-1930	-	274	-	-	-
1930-1931	1	198	-	-	-
1931-1932	-	167	-	-	-
1932-1933	1	106	-	-	-
	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-
	25	-	-	-	-
	4170	5207	6235	6140	5786
	458	264	274	436	359
	164	-	-	-	-
	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-
	7	-	-	-	-
	1126	1092	1345	605	627
	215	138	186	103	118
	135	-	-	-	-
	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-
	6	-	-	-	-
	299	528	541	413	351
	54	59	53	-	-
	183	-	-	-	-

¹ 1927-1932 ders dönemlerinde öğretmen miktarı bütün Fransız okulları dikkate alınarak verilmiştir. Buna göre 1927-1928 döneminde 441, 1928-1929 ders döneminde 499, 1929-1930 ders döneminde 476, 1930-1931 ders döneminde 519 ve 1931-1932 döneminde de 523 öğretmen görev yapmıştır (*Maarif İst.* 1923-1932, 1933, s. 66).

1936-1937	1935-1936	1934-1935
-	-	-
-	-	-
-	-	-
1	2	4
2	3	3
3	3	6
6	8	13
280	343	768
24	31	44
71 ²	-	101
2	2	5
3	2	2
-	1	-
5	5	7
707	712	736
105	91	86
95	129	71
4	4	4
1	1	1
-	-	-
5	5	5
309	242	283
57	48	62
89	66	72

1930-1931 ders döneminde ilkokul öğrencilerinin miktarının düşmesinin nedeni; yabancı ilkokullara Türk öğrencilerin gitmesinin yasaklanmasıdır. O ders dönemine kadar üç kademede de (ilk, orta, lise) öğrenci miktarı artmıştır. 1931-1932 ders döneminden sonra da orta ve lise kademelerinde öğrenci miktarı azalmıştır. Fransız ilkokullarının azalmasıyla doğru orantılı olarak da öğrenci miktarları giderek azalmıştır. 1934-1935 ders döneminden itibaren ortaokul kısmında öğrenci miktarı hemen hemen aynı düzeydedir. Bir sonraki ders döneminde iki okul kapanmış olsa da öğrenci miktarında önemli bir değişim olmamıştır. Fransız liseleri 1934-1937 yılları arasında beş tanedir. Bu beş lisenin öğrenci miktarında yalnızca 1936-1937 ders yılında bir miktar artış gözlemlenmektedir. Onun dışında önemli farklar oluşmamıştır.

A. Fransa'nın Zonguldak'ta Okul Açmak İçin Gerçekleştirdiği İlk Girişim

Zonguldak'ta Fransızların okul kurmak amacıyla ilk girişimleri, maden şirketinin kurulduğu dönem olan 1896 yılına denk gelmektedir. Ancak bu girişim okulun varlığını gizlemek amacıyla bir otelin kuruluşu biçiminde gösterilmeye çalışılmıştır. Zonguldak'ta yaşamakta olan Fransız papazları ilk olarak, bu binanın kendi konaklamaları için inşa edildiğini iddia ederler. Okul olduğu anlaşılınca ruhsat alma gerekliliği ortaya çıkar. Gerekli müracaatı gerçekleştiren papazlar istedikleri ruhsatı alamazlar. Çünkü okulun kurulmak istendiği yer, yabancı ve gayrimüslim nüfusu bakımından, bir yabancı okul açılabilmesi için uygun değildir (BOA. DH. MKT. 2269-108).

Osmanlı Devleti, ülkenin farklı yerlerinde Fransız papazların ruhsatsız okul ve ibadethane açma veya bir takım ibadethaneleri okula dönüştürme gibi girişimleri üzerine harekete geçer. Bu gibi girişimler devlet tarafından denetim altına alınmak istenmektedir. Devletin bazı şartları vardır; eğer bir okul ya da bir ibadethane açılacaksa kişiler resmi ruhsat edinmeye sevk edilmelidir. Eğer bu sağlanamıyorsa o zaman ruhsat olmayan kurumlar zabıta ve belediye tarafından kapatılmalıdır. Zonguldak'ta bulunan

² Fransız ortaokul ve liselerine bağlı ilkokullardaki öğretmen miktarı birlikte gösterilmiştir.

Fransız Cizvit papazları resmi izin almadan okul açtıkları ve bu papazlarının olumsuz propagandaları nedeniyle okulun faaliyetine izin verilmemesi gerektiği 30 Teşrin-i sani 1315 (12 Aralık 1899) tarihli tezkire ile bildirilmiştir (BOA. DH. MKT. 2343/45).

Papazlar hükümet tarafından gönderilen resmi tebligat karşısında herhangi bir eylemde bulunmazlar. Bu durumda karşı bir eylem gerçekleştirme gerekliliği doğar. Ancak siyasi bir olay meydana gelmediği için papazların okul oluşturdukları yerde öğretime devam etmelerine karşı ne gibi bir tedbir alınması gerektiği 27 Mayıs 1900'de sadarete sorulmuştur (BOA. DH. MKT. 2350/91). Bu girişimin durdurulamaması üzerine de Osmanlı Devleti'nin neresinde olursa olsun papazların okul açıp, o yapıları ibadethane ya da yetimhane gibi gösterip faaliyet gösteremeyecekleri ifade edilir. Gösterilmekte olan müsamahaya karşılık yabancılar Osmanlı Devleti'nde ruhsatsız okul açabilmekte iseler de hiçbir memlekette hükümetin özel izni olmadıkça okul kurmak gibi bir girişimde bulunulmasına müsaade edilmeyeceği açıklanır. Bu nedenle de ruhsatsız olan söz konusu okulu açma girişiminin durdurulması şeklinde bir adım atılması gerekliliği üzerinde durulmuştur (BOA. DH. MKT. 2302/58).

Her ne kadar ruhsatsız bir okula açılma izni verilmeyeceği biçiminde resmi yazılar gönderiliyorsa da papazlar hiçbir şekilde geri adım atmazlar. Zonguldak'ta girişimde bulunan papazların yanına üç rahip daha gelerek söz konusu oteli okula çevirmek için gerekli olan taşları getirterek planladıkları tamirat için uygulama yapmaya başlarlar (BOA. MV. 98-97; BOA. DH. MKT. 2281-04). Bu tamirata gerçekleştirdikten sonra da eğitime başlayacaklarını rahatlıkla ifade ederler. Her ne kadar okulun açılmasına müsaade edilmeyeceği kendilerine bildirilmişse de *"Başkent İstanbul'da bulunduğu sırada Fransız Sefareti müsteşarına müracaatında tedrisat devam olunmak icab edeceğini cevaben kendisine beyan olunduğunu"* (BOA. DH. MKT. 2269-108) ifade ederler. Papazların bu girişiminden sonra kendilerinin okulun kuruluşuyla ilgili bizzat müracaat etmeleri gerekliliği bildirilir. Buna cevap olarak papazların okul kurdukları söz konusu otelde şimdilik eğitim öğretimde bulunmadıkları şeklinde bir tebligatta bulunmuşlardır. Bunun üzerine ruhsat almak için Berpol adındaki rahip Dersaadet'e arzuhal gönderdiğini ve söz konusu oteli yıllık altmış liraya kiraladığını ve önceden okul yapılmış mahalli de tahliye ettiklerini bildirmişti (BOA. DH. MKT. 2269-108).

Papazların okul çalışmalarına devam etmesi üzerine daha önce de ifade edildiği gibi; Zonguldak'ta yabancı okulda eğitim alacak kadar ne yabancı ne de gayrimüslim tebaa olmadığı gerekçesiyle kendilerinin teşebbüslerine izin verilmemesi konusunda ilgili vilayetin belediyesine tebligat gönderilmiştir (BOA. DH. MKT. 2281-04). Birçok kez okulun açılmasına izin verilmemesi gerektiğine dair bu gibi yazılar yazılmıştır. Bir kez daha Cizvit papazlarının ne gibi bir düşünce ile bu girişimleri yaptıkları ve ne gibi faaliyetlerde bulunacakları tam olarak bilinemediği için kesinlikle kendilerine okul açma girişiminde izin verilmemesi istenmiştir (BOA. DH. MKT. 2299-90; BOA. MF. MKT. 487-11).

Fransız papazların okullarla ilgili attığı hemen her adım devlet tarafından önlenmeye çalışılmıştır. Özellikle üzerinde durulan konu, okul açılmak istenen o bölgede yabancı nüfusun az olduğu ve izinsiz okul açılmayacağıdır. Ancak bu gibi ifadelerin bulunduğu belgelerin gönderilmiş olması, papazları durdurmaya yetmemiş

ve Fransız Sefareti'ni de arkalarına almak suretiyle okul ile ilgili faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

1903 yılına gelindiğinde Zonguldak'ta Fransızlara ait iki manastır ve iki okul ile karşılaşmaktayız. Resmi ruhsata rastlamıyor olsak da Cizvit papazların okul kurmayı başardıkları anlaşılmaktadır. Okul yaptıkları mahalde binanın bir katna bir de çan ekleyip kilise yapmışlardır (BOA. BEO. 2028-152081). Ayrıca Fransızlara ait bir de hastane vardır. Fakat kilise ile hastane birleşiktir. Kız ve erkek çocuklar için kurulmuş okul da tek bina içerisinde (BOA. BEO. 1995-149585).

İnşa edilen okulun bir kısmı ibadethane olduğu için Pazar ve yortu günleri orada bulunan Katolikler ayin düzenlemekteydi. Bu durumda sonucunun ne olduğunu belgelerden takip edemediysek de durum mutasarrıflığa bildirilmiş ve ne gibi bir çözüm yolu tercih edileceği de araştırılmıştır (BOA. DH. MKT. 2372-39).

B. Saint Geneviève Fransız Kız ve Saint Barbe Erkek Okulun Kuruluşu ve İdaresi

Saint Barbe Erkek Okulu Fransız Assomption rahipleri tarafından 1897 yılında, On Temmuz Mahallesi'nde kurulmuştur. Saint Geneviève Kız Okulu'nun kuruluş tarihi ve bulunduğu yer ile ilgili, Osmanlı Arşivi belgelerinden iki farklı bilgiye rastlamaktayız. Bir bilgiye göre erkek okulunun kurulduğu yıl olan 1897 tarihinde Meşrutiyet Mahallesi'nde, başka bir belgeye göre de 1898 yılında Palato semti, Mithat Paşa Mahallesi'nde kurulmuştur (BCA. 180.09.27.141).

1897-1898 yıllarında kurulmaya çalışılan okulların 1903 yılı sonrasındaki faaliyetlerini takip edemiyoruz. Fakat bölgede bir Fransız Şirketi'nin olması ve en azından şirkete mensup ailelerin çocukları için bir okula ihtiyaç duyulmasına sebebiyet vereceği düşüncesi, bizi 1897 ve 1898 tarihlerinde Assomption rahipleri tarafından kurulan bu iki okula götürmektedir. Ayrıca 1903 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnamesi'nde birer Fransız kız ve erkek okulunun varlığı ile karşılaşmamız (1321 Yılı Kastamonu Vilayeti Salnamesi, 1903, s. 346) ilk girişimin ardından, okulun Cizvit Papazlarından, Assomption rahiplerine devredildiğini düşündürmektedir.

I. Dünya Savaşı yıllarında savaş nedeniyle okul kapanmıştır. Bu savaşın öncesinde okullar ruhsatlarını da almıştır ama savaş yıllarında kaybolmuşlardır (BCA. 180.09.27.141).

Mütareke döneminde faaliyetlerine devam ettiği anlaşılan okul 1922 yılında birçok kez kapanıp yeniden eğitim ve öğretime devam etmiştir (Tanır, 2016, s. 121). 1923 yılında da dini faaliyetlerine devam eden, Ermeni bir papazı öğretmen olarak okulda göreve başlatan okul, söz konusu öğretmenin Türk ve Müslüman öğrencilere din dersi vermesi gerekçesiyle aynı yılın yaz tatili süresince kapatılmıştır (BOA, HR. İM., 80/51; BCA. 180.09.27.141). Bir sonraki ders döneminde okul faaliyetine yeniden başlamıştır. I. Dünya Savaşı nedeniyle ruhsatını kaybeden söz konusu iki okul, yeni düzenlemelerle 1/1 numaralı ruhsatnamelerini 2 Kasım 1924 tarihinde almıştır (BCA. 180.09.27.141; Yücel, 2016, s. 79, 80).

Okul binaları, eğitim vermek amacıyla özellikle okul olarak inşa edilmişlerdir. Her ikisi de iki katlı kâgir binalardır. Erkek okulu, 1924-1925 ders yılında 19 odalıydı. Kız okulu ise 12 odalıydı. 1925-1926 ders yılında ise erkek okulunun 12 odası ve kız

okulunun 11 odası kullanımda görülmektedir. Sağlıklı bir ortama sahip, yeterli içme suyu olan, idari ve öğretim eşyalarının yeterli olduğu okullardı. 1925-1926 ders döneminde okulun jimnastik salonu mevcuttu. Spor eşyası ve müzik aletleri yeterliydi. El işleri malzemeleri ise kısmen vardı. Kız okulunda jimnastik salonuna ek olarak müzik odası da vardı. Erkek okulunun kütüphanesi zengin iken, kız okulunun kütüphanesi asgari miktarda esere sahipti (BCA. 180.09.27.141; 1340-1341 *İhsaiyat Mecmuası*, 1927, s. 195; 1925-1926 *İhsaiyat Mecmuası*, 1928, s. 233-234; Yücel, 2016, s. 79, 80).

Her iki okul da ilkokul derecesindedir. Bu okullarda öğrenim süresi dört yıldır. Okulların ikisi de yatılı eğitim vermektedir. Ancak 1926 yılında sadece iki dersane halindedir. Her dershanenin de iki şubesi vardır (BCA. 180.09.27.141). 1936-1937 ders yılında kız okulunun karma eğitime geçtiği görülmektedir (*Maarif İst.* 1936-1937, 1938, s. 106).

1. Okulun Öğretmenleri ve Öğrencileri

Okul öncelikli olarak Ereğli Şirketi'nde görev yapmakta olan kişilerin çocuklarının eğitimi için faaliyettedir. Eğer erkek okuluna Ereğli Şirketi çalışanlarının çocuklarından hariç bir çocuk kabul edilecekse; altı yaşından on altı yaşına kadar, şirket elemanının çocuğu ise, sekiz yaşından yine on altı yaşına kadar olmalıydı. Kız okuluna ise; dışarıdan beş buçuk yaşından on altı yaşına kadar, şirket elemanlarının çocuklarından da yedi yaşından on altı yaşına kadar öğrenci kabul edilirdi (BCA. 180.09.27.141).

I. Dünya Savaşı nedeniyle okulun kapanmasının öncesinde 1914 yılında erkek okulunda 60, kız okulunda da yaklaşık 100 öğrenci öğrenim görmekteydi. 1921 yılında ise erkek okulunda 80, kız okulunda 120 öğrenci vardı (Tanır, 2016, s. 120-121). Ancak 1922-1923 eğitim döneminden itibaren her iki Fransız okulunun da öğrenci miktarının çok da fazla olmadığı dikkati çekmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonra ülkedeki yabancı okullar ile ilgili radikal düzenlemelerden sonra okulun giderek öğrenci kaybettiği gözlenmektedir. 23 Mart 1931 tarih ve 1778 sayılı kanuna göre; Türk vatandaşları olan çocukların ilk eğitimlerini sadece Türk okullarında alabileceklerdir (Düstur, 1953, s. 236). Bu nedenle bir sonraki ders döneminden itibaren bu okulun ilk kısmına Türk öğrenciler kabul edilmemiştir. Her iki okulun da öğrencisi azalmıştır.

Tablo 2. Çeşitli Yıllarda Okulun Öğrenci Miktarı (BCA. 180.09.27.141; 1339-1340 *İhsaiyat Mecmuası*, 1925, s. 63; 1340-1341 *İhsaiyat Mecmuası*, 1927, s. 188; *Maarif İst.* 1932-1933, 1933, s. 88; *Maarif İst.* 1934-1935, 1936, s. 154-155; *Maarif İst.* 1935-1936, 1937, s. 99; *Maarif İst.* 1936-1937, 1938, s. 106-107).

Yıllar	Öğrenci Miktarı	
	Erkek Okulu	Kız Okulu
1922-1923	57 ³	60
1923-1924	40	22
1924-1925	53	39

³ Tanır (2016), 1922-1923 ders yılında erkek okulunun öğrenci miktarını 96 olarak belirtmektedir (301-302).

1925-1926 ⁴	21	33
1932-1933	13	25
1934-1935	3	12
1935-1936	3	14
1936-1937	-	10

1924-1925 ders döneminde; erkek okulundaki öğrencilerin üçünün babası sanatkâr, dördü tüccar, yirmi ikisi amele, beşi devlet memuru, biri din adamıydı. Beş öğrenci ise yetimdi. Kız okulunda, öğrencilerinin babalarının onu sanatkâr, üçü tüccar, beşi esnaf, on sekizi amele ve sekizi yetimdi (1340-1341 İhsaiyat Mecmuası, 1927: 189). 1925-1926 ders döneminde; erkek okulu öğrencilerinin beşinin babası sanatkâr, ikisi tüccar, ikisi amele, onu diğer mesleklerdendi. Kız okulunda okuyan öğrencilerden üçünün babası sanatkâr, altısı tüccar, yedisi amele ve on sekizi diğer mesleklerdendi (1925-1926 İhsaiyat Mecmuası, 1928, s. 225).

Her iki okulda da verilen günlük ders miktarı altıydı. Üç saat sabah ve üç saat akşam ders verilirdi (BCA. 180.09.27.141). 30 Ağustos 1923 yılında her iki okulun da programı şöyle idi:

Birinci sınıf: Fransızca, Türkçe, Hesap, Hesap ve Mukayese eşarı, Hendese, Fransız Tarihi, Türk Tarihi, Türkiye Coğrafyası, Resim, El İşleri (kızlar ve erkekler için ayrı ayrı), Müzik, Jimnastik, Din. İkinci Sınıf: Fransızca, Türkçe, Fransız Tarihi, Türk Tarihi, Türkiye Coğrafyası, Fransız Coğrafyası, Hesap, Hendese, Fen Bilimleri, Resim, El İşleri (kız ve erkekler için ayrı ayrı), Musiki, Jimnastik, Din (BCA. 180.09.27.141).

1924 yılındaki dersleri; Fransızca: Dil Bilgisi, Yazı, Karait, Kompozisyon, Türkçe: Karait, Yazı, Dil Bilgisi, Müzakere, Fransızca Tarih, Coğrafya (Fransa), Türk Tarihi, Türkiye Coğrafyası, Hesap, Fen, Bahçıvanlık, Resim, Müzik, El İşleri ve Jimnastik idi (BCA. 180.09.27.141).

1923 yılında her iki okulda da okutulan kitaplar şunlardır; Fransızca Sarf Hece, Fransızca Karait Kitabı, Fransızca Hesap, Fransızca Sarp, Fransızca Hikmet-i Tabiiye, Fransızca Coğrafya, Türkçe Ahval-i Tedris, Türkçe Sarf Hece'dir. Bu kitaplardan Fransızca okutulanlar Paris'te basılmıştır. Türkçe okutulan ders kitaplarının basım yeri ise İstanbul'dur (BCA. 180.09.27.141).

Osmanlı Devleti döneminde zararlı faaliyetleri görülen yabancı okulları düzenlemek amacıyla başta 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ciddi düzenlemeler hayata geçirilmeye başlanmıştır. Okulları denetim altında tutabilmek maksadıyla tamim ve genelgeler yayınlanmıştır. Okulların bu düzenlemelere uyup uymadığını tespit

⁴ 1926 yılında erkek okulunda bulunan yirmi altı öğrenciden beşi Müslüman Türk ve geri kalanı yabancıydı (BCA. 180.09.27.141). 1925-1926 ders yılında İhsaiyat Mecmuası'nda erkek okulunda, dönem başında 35, dönem sonu sınavlardan önce (çeşitli nedenlerle okuldan ayrılmalar dolayısıyla) 19 öğrenci olduğu görülmektedir (1925-1926 İhsaiyat Mecmuası, 1928, s. 223).

amacıyla da yabancı ve azınlık okullarına yönelik teftişler başlamıştır. Zonguldak Maarif Müdürü'nün 6 Nisan 1926 tarihinde Maarif Vekâleti'ne gönderdiği yazıda; Fransız Erkek Okulu'nun sorumlu müdürünün çok az Türkçe konuşabildiği ve güçlkle kendini ifade edebildiği buna karşılık Kız Okulu'nun sorumlu müdürünün hiç Türkçe bilmediği ifade edilmektedir (BCA. 180.09.27.141).

Türkçe dersini verecek iki öğretmene 30 Eylül 1923 tarihinde Ereğli Şirketince; ev, yayık ve içme suyu temin edileceği ve 40 lira maaş (tatil günleri için de) verileceği vaat edilmiştir. 1923 yılında olumlu bir tavır sergileyen okul yönetimi daha sonra bu tavrını değiştirmiştir. 1925 yılında yayınlanan bir genelge ile yabancı okullara zorunlu Türkçe dersleri getirilmiştir. Türkçe, Türkiye Coğrafyası ve Türk Tarihi dersleri her yabancı ve azınlık okulunda zorunlu olmuştur. Bu dersleri ise Milli Eğitim Bakanlığı'nın atayacağı Türk öğretmenler verecektir. Söz konusu okulların kurucusu olarak karşımıza çıkan Bay Durva, bu dersler için görevlendirilecek öğretmenlere harcırah verilemeyeceğini ifade etmiştir. Ancak Maarif Vekili'nin 6 Nisan 1926 tarihinde "*Mekteplerine hariçten tayin edip gelecek olan Türk muallimlere harcırah vermekten imtina ettikleri takdirde müesseselerinin seddi iktiza eder ...*" şeklinde Zonguldak Maarif Müdürlüğü'ne yazılan bir cevap vardır (BCA. 180.09.27.141). Okullara bu dersleri vermek için gelecek öğretmenlerin maaşı, birçok yabancı ve azınlık okulunu etkilemiştir. Okullar bu durumu kabullenmekte de ayrıca zorlanmışlar ve türlü bahanelerle bu yeni durumun üstesinden kendilerince gelmeye çalışmışlardır. Fakat bu gibi durumlarda konunun takibi yapılarak, uyulmayan bir karar olursa okulların kapatıldığını gözlemekteyiz. Zaten bu gibi nedenlerle cumhuriyetin ilk yıllarında birçok yabancı okul kapatılmıştır. Böyle bir durumla karşılaşmak istemeyen erkek okulu Türkçe öğretmenine 75 lira, kız okulu Türkçe öğretmenine ise 50 lira ücret vermiştir (BCA. 180.09.27.141).

1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 80. Maddesindeki "*Hükümetin nezaret ve murakabesi altında her türlü tedrisat serbesttir*" ifadesiyle, hükümetin gözetim ve denetiminde olan öğretim serbest bırakılmıştır. 1924 yılı genelgesi ile de dini eğitim veren okullar laik bir yapıya dönüştürülmek istenmiştir. Fakat buna karşılık azınlık ve yabancı okullarına baktığımızda yönetim kademelerini genellikle ruhban sınıfından kişiler olduğunu görmekteyiz (Vahapoğlu, 1997, s. 219). Fransız Assomption rahipleri tarafından kurulan okulun 1925 yılı idaresine baktığımızda da rahip ve rahibeleri görmekteyiz. Zonguldak erkek ve kız okullarının sorumlu müdürleri ve öğretim kadrosunun tamamı rahip ve rahibelerden oluşmaktadır (BCA. 180.09.27.141). Yalnızca Türkçe öğretmenleri Türk ve Müslüman'dır.

1923-1924 ders döneminde dört erkek ve dört kadın öğretmen görev yapmaktaydı (1339-1340 *İhsaiyat Mecmuası*, 1925, s. 67). Erkek okulunda 1924-1925 ders yılında ise; 4 erkek, 1 kadın öğretmen görev yapıyordu. Bu öğretmenlerden 4'ü yüksek okuldan ve biri ilkokul mezunuydu. Görev yapan öğretmenlerden biri Türk ve diğerleri çeşitli milliyetlerdendi. Kız okulunda söz konusu ders yılında 4 kadın öğretmen vardı. Onlardan üçü yüksek okul ve biri ilkokul mezunuydu. Bu öğretmenlerden biri Türk ve diğerleri çeşitli milliyetlerdendi (1340-1341 *İhsaiyat Mecmuası*, 1927, s. 194).

18 Mayıs 1925 tarihinde okulların yönetim kurulu ve öğretim kadrosu sekiz kişiden oluşmaktaydı; sorumlu müdür, erkek okulu müdürü, altı öğretmen ve bir mübaşir. 75

lira ücret alan iki öğretmen dışında hiç kimsenin maaşı yoktur. Maaş alan bu öğretmenler, iki okulda görev yapmakta olan Türkçe öğretmenleridir. Diğer çalışanların herhangi bir ücret almamasının nedeni rahip olmalarıdır (BCA. 180.09.27.141). 1925-1926 ders dönemine gelindiğinde ise erkek okulunda bir erkek ve dört kadın öğretmen görev yapmaktaydı. Bu öğretmenlerden biri Türk ve Müslüman ve diğerleri Katolik'ti. Kız okulunda ise, dört kadın öğretmen yer almaktaydı. Bu öğretmenlerden biri Türk ve Müslüman ve diğerleri Katolik'ti (1925-1926 *İhsaiyat Mecmuası*, 1928, s. 213-214).

Yabancı okulları denetim altında tutabilmek ve yeni düzenlemelere uyup uymadıklarını tespit etmek amacıyla 1923 yılı ve sonrasında sıkı teftişler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. 1926 yılında da bir tamimle düzenleme yapılmış ve yabancı ilkokullarının, ilköğretim müfettişleri tarafından teftiş edilmesine karar verilmiştir (Arıç, 2014, s. 47). Bu karardan önce de okulun teftiş edildiğini anlıyoruz. Önce 1923 yılında sonra da 1925 yılında bir inceleme geçirmiştir. Zonguldak Maarif Müdürü'nün 18 Mayıs 1925'te bakanlığa yazdığı raporda, eğitimin çağdaş olmaktan ziyade dini özellikler gösterdiği ifade edilmektedir. 1928 yılında Milli Talim ve Terbiye Heyeti Başkanı'nun yaptığı incelemede ise, her iki okulda da eğitimin bir mahzuru olmadığı kanaati dikkati çekmektedir (BCA. 180.09.27.141).

2. Okulların Gelir ve Giderleri

Okulların masrafları Ereğli Şirketi tarafından karşılanmaktaydı. 1907 yılından itibaren şirketin okullara olan bu desteği devam etmiştir (BCA. 180.09.27.141). Okulun, şirket çalışanlarının çocuklarının eğitimi gayesiyle kurulduğu göz önünde tutulduğunda, okulun gelirlerinin en büyük payını şirket oluşturduğu anlaşılmaktadır. Okulların ulaşabildiğimiz 1932-1936 yılları arasındaki bilançolarına baktığımızda birçok yabancı okulun aksine çok ayrıntılı bilgi vermedikleri anlaşılıyor. Özellikle gelirler kısmı ile ilgili bilgiler oldukça kısıtlıdır.

Tablo 3. Saint Barbe Erkek Okulunun Gelir ve Giderleri (Lira) (1340-1341 İhsaiyat Mecmuası, 1927, s. 195; 1925-1926 İhsaiyat Mecmuası, 1928, s. 214-215; Maarif İst. 1932-1933, 1934, s. 168; Maarif İst. 1934-1935, 1936, s. 192; Maarif İst. 1935-1936, 1937, s. 130).

Yıllar	Gelirler							Giderler						
	Öğrenci Ücretleri	Bağışlar	Kira Geliri	Cemaat Yardımı	Hükümet Yardımı	Dış Yardım	Diğer Gelirler	Toplam	Maaşlar	Eğitim ve Kurum Giderleri	İlaçe	Yapı ve Tamir	Diğer Harcamalar	Toplam
1924 -1925	-	-	-	-	-	-	-	5130	2970	-	-	-	2190	5160
1925-1926 ⁵	-	-	-	-	-	-	9880	9880	3060	1940	-	100	1840	6940
1932 -1933	-	-	-	-	-	-	5252	5252	5000	-	-	-	252	4252
1934 -1935	-	2500	150	-	-	120	530	3600	250	550	550	150	-	3200
1935- 1936	-	-	-	-	-	-	3528	3828	2316	-	1152	-	360	3528

⁵ Öğretmenler için yıllık 2520 lira, hademeler için 540 lira ödenmektedir. Ayrıca genel masraflar 1940 lira tutmaktadır. Gelir olarak "diğer gelirler" adı altında 5000 lira gösterilmiştir. Bunlar dışında bir yıllık harcama kalemleri içerisinde alet ve edevat için 100 lira, çeşitli masraflar için 340 lira ve fakir çocuklara 1500 lira yardım yapılmıştır. Çeşitli gelirleri ise 4880 liradır (1925-1926 İhsaiyat Mecmuası, 1928, s. 214-215).

1932-1933 ve 1934-1935 eğitim döneminde bütçe açığı karşımıza çıkıyor. 1935-1936 eğitim döneminde ise denk bütçe vardır. 1934-1935 ders döneminde okulun gelirleri incelediğimiz diğer iki yıldan daha azdır. En önemli gider kalemlerinden olan maaşlarda çok ciddi bir düşüş vardır. Bu nedenle bütçe açığı oluşmamış, aksine kâr elde edilmiştir. Bir sonraki ders döneminde de okul kârda görünmektedir.

Tablo 4. *Saint Generiene Fransız Kız Okulu Gelir ve Giderleri (Lira) (1340-1341 İhsaiyat Mecmuası, 1927, s. 195; 1925-1926 İhsaiyat Mecmuası, 1928, s. 214-215; Maarif İst. 1932-1933, 1934, s. 168; Maarif İst. 1934-1935, 1936, s. 192; Maarif İst. 1935-1936, 1937, s. 130; Maarif İst. 1936-1937, 1938, s. 135).*

Yıllar	Gelirler							Giderler						
	Öğrenci Ücretleri	Bağışlar	Kira Geliri	Cemaat Yardımı	Hükümet Yardımı	Dış Yardım	Diğer Gelirler	Toplam	Maaşlar	Eğitim ve Kurum Giderleri	İaşe	Yapı ve Tamir	Diğer Harcamalar	Toplam
1924 -1925	-	-	-	-	-	-	-	7082	790	-	-	-	2968	3758
1925-1926 ⁶	-	-	-	-	-	-	3861	3861	2100	-	-	100	1661	3861
1932- 1933	-	-	-	-	-	-	2872	2872	2620	-	-	-	252	2872
1934 -1935	252	-	-	-	-	-	3550	3602	2352	400	648	-	402	3402

⁶ 1925-1926 ders dönemi için genel ve yıllık olarak bütçe gösterilmiştir. Buna göre öğretmenler için yıllık 1800 lira, hademelere 300 lira ödenmiştir. 3861 lira da çeşitli gelir elde edilmiştir. Bunlar dışında bir yıllık harcama kalemleri içerisinde alet ve edevat için 100 lira, çeşitli masraflar için 300 lira ve fakir çocuklara 1361 lira yardım yapılmıştır. (1925-1926 İhsaiyat Mecmuası, 1928, s. 214-215).

1935 -1936	-	-	-	-	-	-	3357	3357	2191	400	194	-	272	3357
1936 -1937	-	-	-	-	-	-	3057	3057	2191	400	194	-	272	3057

Saint Barbe Erkek Okulu'nun gelir kısmında birkaç noktada açıklık olsa da kız okuluna baktığımızda, gelir kısmında "diğer gelir" kaleminden başka bir bilgiye rastlayamıyoruz. İncelediğimiz ders yıllarının çoğunda denk bütçe sağlanmıştır. 1924-1925 ve 1934-1935 ders yıllarında ise kâr elde edilmiştir.

3. Okulların Öğrenciler Üzerindeki Etkileri

Okulun eğitim yöntemi ve disiplin biçimiyle alakalı olarak hiç de hoş olmayan olayların yaşandığı ortaya çıkmıştır. 1925 yılında, erkek okulunun müdürü Paul Durva'nın İtalyan uyruklu bir öğrenciyi şiddetle dövmeğe olduğu ve babasının Ereğli Kömür Şirketi'ne mensup bir kişi olmaması sebebiyle seslerini çıkaramadıkları anlaşılmaktadır. Olay ortaya çıktığında küçük İtalyan çocukları da ifadelerinde korkularından kimseye bir şey söyleyemediklerini aktarmaktadır. Bu çocuklar: "*Bizim hukukumuzu siz müdafaa ediniz. Bu cellad herifin elinden bizi kurtarınız*" demişlerdir. Çünkü bazı çocuklar şiddete maruz kalmışlardır. Altı yaşında bir İtalyan çocuğu tokat ve tekme ile dövülmüş, bu nedenle de bir dişi kırılmış ve kulağı-yüzü parçalanmıştır. Başka bir çocuk ise, ip ve tekme ile şiddetli bir şekilde darp edilmiştir ki, bu nedenle on beş gün rapor verildiği kayda geçmiştir (BCA. 180.09.27.141).

Her ne kadar yabancı ve azınlık okulları kanunlar, genelgeler ve tamimler aracılığı ile denetim altına alınmaya çalışılıyorsa da zaman zaman eski rahat günlerin özlemi ile ya da o eski serbestlik içinde rahat hareket edebilecekleri düşüncesi ile faaliyette bulunabiliyorlardı. Saint Barbe Fransız Erkek Okulu'nda da 1926 yılında yeni Türk hükümetinin arzu etmediği bir hadise yaşandı. Fransız Erkek Okulu İdare Kurulu ve öğrenciler tarafından Zonguldak Ereğli Kömür Şirketi ortaklaşa bir gösteri tertip etmiştir. Bu gösteriyi gerçekleştirebilmek için de 15 Haziran 1926 tarihinde Maarif Vekâleti'nden gerekli izni istemişlerdir. Ancak Vekâlet 17 Haziran 1926 tarihli yazısıyla ret cevabı vermiştir. Her ne kadar gerekli izin alnamamış olsa da söz konusu gösteri 27 Haziran 1926'da gerçekleştirilmiştir. Problem gösterinin izin alnamamasına rağmen gerçekleştirilmiş olması değil, bu gösteri sırasında yaşananlardır (BCA. 180.09.27.141).

Gösteride bulunan ortaokul başöğretmeni gösterinin gerçekleştirilmesinden bir gün önce yapılan provada Türk İstiklal Marşı'nın ilk perdede söylenilmesinin ardından bazı Türkçe manzumeler okunacağını okulun müdürü ile kararlaştırmıştır. Gösterinin gerçekleştirilmesi sırasında ikişer perde arasında bir hat çekilerek marşın söylenmesine söz konusu öğretmen yardım etmektedir. Fakat sahnede beklemekte olan öğrenciyeye okul

müdürünün emri ile piyanoyla Fransız milli marşı çaldırılmıştır. Bunun karşısında Türk öğretmenler ne yapacaklarını şaşırılmışlardır. Bununla ilgili öğretmen *“Milli şerefimizi milli varlığımızı ayaklar altına alarak İstiklal Marşımıza Fransız Marşı takdim eden ve Fransız Marşı’ndan sonra Türk Marşı’nın söylenilmesini teklif eden müdüre suret-i katiyyede ret cevabı vererek talebe sahneden indi”* (BCA. 180.09.27.141) der.

Erkek okulunun müdürü ise, bu hadise ile ilgili olarak gösteriye teşrif etmiş Türk öğretmenlerin bulunması sebebiyle İstiklal Marşı’nın okunulması ve Fransız Konsolosluğu’nun temsilcilerinin varlığı nedeniyle Fransız Milli Marşı’nın okunulmasının takdir edildiğini ancak Fransız Konsolosluğu’nun salona teşrif etmeleri ile talebeler tarafından birdenbire okunduğunu ifade etmektedir (BCA. 180.09.27.141).

Yapılan incelemelerde o sırada gösteride bulunan bir polis memurunun gözlemlerine göre; sinema salonunda çoğu çocuk olmak üzere yabancı kadınlar ile birkaç Türk kadını ve yaklaşık 150 kişinin mevcut bulunmaktadır. Belediye Başkanı, şirket doktoru, Osmanlı Bankası Müdürü bu gösteriyi izlemek için yerlerini almışlardır. Okulun idare kurulu ile Türk ortaokulu öğretmenlerinden iki kişi hazırlıkla ilgilenmiştir. Sahnenin önüne de bir Türk bayrağı konulmuştur. Gösteriye Fransız milli marşı ile başlanmış ve marşın bitiminde öğrenciler sahneden çekilmiş ve bir müddet sonra birkaç öğrenci gelip İstiklal Marşı’nı okumak istemişse de orada bulunan Türk öğretmenler ya da okul idaresi tarafından işaretle men edilip sahne önünden çekilmişlerdir. Ardından da okulun öğrencileri tarafından üç perdelik gösteri gerçekleştirilmiştir. Gösteriden sonra da ödül olarak kitap hediye edilmiş ve saat altı da gösteriye son verilmiştir (BCA. 180.09.27.141).

Gösterinin gerçekleştirilmiş olmasının ardından soruşturma süreci başlatılmıştır. Nihai olarak değerlendirildiğinde Zonguldak Maarif Müdürlüğü’nün büyük ihmali görülmüştür. Bu soruşturmanın gösteriden on gün sonra gerçekleştirilmiş olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durumda olayın polise taşınması ve inceleme başlatılması gerekli görülmüştür. Eğer öyle yapılmış olsaydı, marş ve bayrak olayının hadise olmayacağı düşünülmüştür (BCA. 180.09.27.141).

Gösterinin yapılışındaki yanlışlıklarla birlikte bir de okulun Türk bayrağı bulundurmaması da ayrıca sorun yaratmıştır. Okulda Türk bayrağı olmayınca gösterinin gerçekleştirilmesinden önce Ereğli Maden Şirketi’nden bayrak getirilmiştir. Ancak bunun aksi olarak hem Fransız okullarında hem de şirkete ait sinema binasında büyük Türk bayrakları mevcut olduğu iddia edilmektedir (BCA. 180.09.27.141).

Bu olayın kamuoyuna yansımalarının ardından okul ile ilgili memnuniyetsizlik dillendirilmeye başlanmıştır. Zaten bu gibi misyoner okullarının varlığı ve yarattıkları problemler zaman zaman gazete yazılarının konusu olmuştur. İkdam Gazetesi’nin 29 Haziran 1926 tarihli sayısında Rıza Turgut kaleme aldığı yazısında;

“Zonguldağın Maarif sahasıyla fazlaca alakadar oldum. Çünkü Türk mekteplerinin yanı başında bir de Papaz idaresinde bir Fransız mektebi gördüm. Bu Fransız Mektebi’nin bazı nalayık hareketinin şahidi oldum. Bunun için mekteplerin ve daha doğrusu irfan sahasında atılmakta olan adımların derecesini anlamak lüzumunu his ettim. Zonguldak’ta biri Orta Erkek diğeri kız olmak üzere başlıca iki mektep vardır. Bunlardan başka Maaden Mektebiyle Fransız Mektebi’de hal-i faaliyettedir. Yalnız Fransız

Mektebi'nin gidişi çok acıklıdır. Pek cüzi bir talebesi bulunan ve buna karşı ecnebi Maaden Şirketi tarafından binlerce lira sarf edilen bu mektebin başında bir papazın bulunması cidden yazıktır” diyerek, okulun başında bir papazın bulunuyor oluşunu ve Maden Şirketi tarafından desteklenmesini eleştirilmiştir (BCA. 180.09.27.141).

Yaşanan bu kötü olaydan sonra okulun herhangi bir ceza aldığına dair herhangi bir bilgi yoktur. Ancak anlaşılan o ki eğitim öğretim faaliyetleri devam etmiştir. Her ne kadar okul faaliyette ise de öğrenci miktarı epey azdır ve giderek de azalmıştır. Bu sebeple Maarif İstatistiği'nde de 1935-1936 ders döneminden sonra erkek okulu, 1936-1937 ders döneminden sonra ise kız okulunun yer almaması nedeniyle kapanmış oldukları anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Zonguldak maden bölgesini ele geçiren Fransızlar burada hem şirket vasıtasıyla hammadde elde etmiş ve hem de okul vasıtasıyla misyonerlik faaliyetleri ile de varlığını sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Okulun hem kız hem erkek bölümlerindeki idareciler ve öğretmenler din adamıdır. Bu kadrolara Cumhuriyetin ilanından sonra Türk öğretmenler katılmıştır. Okulda dini eğitim baskındır. Devletin koyduğu kurallara karşı durarak ve ona karşı hareket ederek eski zamanların esnek yapısına kavuşmak istemiştir. Osmanlı Devleti döneminde olduğu gibi öğretmenlerini yönlendirmek istemiş ve verilen dersleri kendi istediği içerikle vermek arzusunda olsa da buna izin verilmemiştir. Yeni hükümetin bağımsızlığına ve onun varlığına da saygı göstermeme konusunda da bir girişimiyle karşılaşırız. Ancak okulun öğrenci miktarının çok olmamasından olacak ki 1935-1936 ders döneminden sonra önce erkek okulu, 1936-1937 ders döneminden sonra ise kız okulunun faaliyetleri son bulmuştur.

EXTENDED SUMMARY

After the realization of the Industrial Revolution, one of the biggest needs of the industrializing States was the raw material to provide energy. Ottoman geography attracted attention for its strategic location on world trade routes and for its coal and other underground riches, which were the main ones for industry. Industrialised states entered into a serious competition between them in order to take advantage of the raw materials owned by the Ottoman state and especially the coal mine. In order to benefit from the coal in Zonguldak, the French capitalists entered this basin in 1896 to build the port and dock in Zonguldak with the economic and administrative development of Zonguldak, there has been a significant increase in the population of the region, which also includes non-Muslim and foreign elements. In particular, the French, who along with the Ereğli company built a railway in both the port and the region leading to the coal extraction and coal basin over time, also had an influence on the growth of the population in this region. They wanted to open a school to educate their own children. With these developments, the French made an attempt to open two schools in Zonguldak, one for girls and one for boys. Although they were informed that the place where the school was intended to open was not a suitable place for the establishment of a foreign school and that the school could not be opened without permission, they could

not be prevented from opening the school in question. The schools in question were economically connected to coal companies and had a priest at their head. Like many foreign schools whose activities were stopped in the Ottoman Empire during World War I, this school was closed. But after the signing of the Treaty of Lausanne, these schools began to open one by one. There are a number of rules that they must follow this time. These rules bring with them many regulations on many different issues after the proclamation of the Republic. These two schools, which provided religious education and were not welcome by the local people, were tried to be controlled during the Republican period. But the school is subject to new laws, circulars, etc. it couldn't adapt. The school still considered that it could continue in the same way that it had run its school before the proclamation of the Republic. Both his continued religious activities and his violation of the existing rules in the events performed were not welcome both by the administration and by the public. In response to all this, these two schools continued for approximately thirteen more years after the proclamation of the Republic. However, the decline of the foreign and minority population in the country affected the school and paved the way for its closure. As a result, it was revealed that the French tried to create a sphere of influence in Zonguldak with public organizations such as ports and coal enterprises, and then schools where they could carry out missionary activities.

KAYNAKÇA**Arşiv Belgeleri**

- BCA. 180.09.27.141 / 29.09.1923 - 11.07.1926.
 BOA. BEO. 1995-149585 / (H) 11.11.1320 – 09.02.1903.
 BOA. BEO. 2028-152081 / (H) 26.12.1320 – 26.03.1903.
 BOA. DH. MKT. 2269-108 / (H) 09.07.1317 – 04.11.1899.
 BOA. DH. MKT. 2281-04 / (H) 03.08.1317 – 07.12.1899.
 BOA. DH. MKT. 2299-90 / (H) 24.09.1317 – 26.01.1900.
 BOA. DH. MKT. 2302-58 / (H) 07.10.1317 – 08.02.1900.
 BOA. DH. MKT. 2343-45 / (H) 10.01.1318 – 10.05.1900.
 BOA. DH. MKT. 2350-91 / (H) 27.01.1318 – 27.05.1900.
 BOA. DH. MKT. 2372-39 / (H) 13.03.1318 – 11.07.1900.
 BOA. HR. İM. 80-51 / 10.08.1923.
 BOA. MF. MKT. 487-11 / (H) 19.10.1317 – 20.02.1900.
 BOA. MV. 98-97 / (H) 18.07.1317 – 22.11.1899.

Resmi Yayınlar ve Tetkik Eserler

- 1321 yılı Kastamonu vilayeti salnamesi. (1903). Kastamonu: Vilayet Matbaası.
 1329 senesi İstanbul belediyesi ihşaiyat mecmuası. (1330). (1914-1915), Matbaa-i Arşak Gariyvan.
 1330 senesi İstanbul belediyesi ihşaiyat mecmuası. (1331). (1915-1916), Matbaa-i Arşak Gariyvan.
 Çıladır, S. (1941). Zonguldak havzasında emperyalizm, 1848-1940. Aydınlik Yay.
 Düstur. (1953). Ankara: Başvekalet Devlet Matbaası,
 Genç, H. (2010). Cumhuriyet'in ilk yıllarında Zonguldak'ta nüfus, ticaret ve sanayi (1920-1932).
 Zonguldak Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(12), 137-152.
 İhşaiyat mecmuası 1913-1914, Matbaa-i Arşak Gariyvan.
 İhşaiyat mecmuası, 1339-1340 ders senesi. (1925). İstanbul: Devlet Matbaası.
 İhşaiyat Mecmuası, 1340-1341 ders senesi. (1927). İstanbul: Devlet Matbaası.
 İhşaiyat mecmuası, 1925-1926 ders senesi (1928), Devlet Matbaası, İstanbul.
 Kara, M. (2012). Cumhuriyet dönemi'nde Ereğli kömür havzası (1920-1940). Dokuz Eylül
 Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(1), 111-137.
 Maarif istatistiği 1923-1932. (1933). No: 26. İstanbul: Devlet Matbaası.
 Maarif istatistiği 1932-1933. (1934). No: 31. İstanbul: Devlet Matbaası.
 Maarif istatistiği 1934-1935. (1936). No: 81. Ankara: Köy Hocası Matbaası.
 Maarif istatistiği 1935-1936. (1937). No: 102. Ankara: Kara Mehmet İhsan Matbaası.
 Maarif istatistiği 1936-1937. (1938). No: 121. İstanbul: Sakarya Matbaası.
 Öğreten, A. (2006). Ereğli Kömür madeni havzasında ilk üretim. Atatürk Üniversitesi Türkiyat
 Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 31, 135-160.
 Ökçün, G. (1969). XX yüzyıl başlarında Osmanlı maden üretiminde Türk, azınlık ve yabancı
 payları. Abadan'a Armağan, 1969'dan Ayrı Basım. Ankara: Sevinç Matbaası.
 Quataert, D. (2009). Osmanlı İmparatorluğu'nda madenciler ve devlet, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi
 Yay.
 Sâlnâme-i nezâret-i maârif-i umûmiyye 1316. (1898). İstanbul: Matbaa-i Âmire.
 Sâlnâme-i nezâret-i maârif-i umûmiyye 1317. (1899). İstanbul: Matbaa-i Âmire.
 Sâlnâme-i nezâret-i maârif-i umûmiyye 1318. (1900). İstanbul: Matbaa-i Âmire.
 Sâlnâme-i nezâret-i maârif-i umûmiyye 1319. (1901). İstanbul: Matbaa-i Âmire.
 Sâlnâme-i nezâret-i maârif-i umûmiyye 1321. (1903). İstanbul: Asır Matbaası.

- Sarıkoyuncu, A. (1991). Milli Mücadele döneminde Zonguldak kömür havzasında Fransız-İtalyan rekabeti ve İtalya'nın faaliyetleri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 7(2), 579-590.
- Sarıkoyuncu, A. (1992). Emperyalizm ve Zonguldak kömür havzası. *Milli Mücadelede Zonguldak ve Havalisi*, Ankara.
- Sezer A. A. (2014). *Atatürk dönemi yabancı okullar (1923-1938)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Şaşmaz, M. (2014). *Türkiye'nin idari taksimatı (1920-2013)*. XV. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Şişman, A. (2006). *XX. yüzyıl başlarında Osmanlı devletinde yabancı devletlerin kültürel ve sosyal müesseseleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay.
- Tak, İ. (2001). *Osmanlı döneminde Ereğli kömür madenleri (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. Atatürk Üniversitesi: Erzurum.
- Tanır, E. D. (2015). Lozan barış antlaşması sonrasında Türk basınında Fransız okulları sorunu (1923-1924). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 56, 177-208.
- Türkiye Cumhuriyeti devlet salnamesi 1925-1926*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Türkiye Cumhuriyeti devlet salnamesi 1926-1927*. İstanbul: Matbuat-ı Müdüriyet-i Umumiye.
- Türkiye Cumhuriyeti devlet salnamesi 1927-1928*. İstanbul: Matbuat-ı Müdüriyet-i Umumiye.
- Türkiye Cumhuriyeti devlet yıllığı 1928-1929 (1929)*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Vahapoğlu, H. (1997). *Osmanlıdan günümüze azınlık ve yabancı okullar*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.
- Yorulmaz, Ş. (2000). Osmanlı-Fransız ilişkileri çerçevesinde Osmanlı topraklarında açılan Fransız kültür kurumları ve bunların meşruiyet kazanması (19. yüzyıl - 20. yüzyıl başları). *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 11, 697-768.
- Zaman, E. M. (2004). *Zonguldak kömür havzasının iki yüzyılı*, Ankara: TMMOB Maden Mühendisleri Odası Yay.
- Zonguldak maden kömürü havzası tarihçesi*. (1993). Savaşkan, B. (Der.). Zonguldak: İlk adım Matbaası.

Tezler

- Tanır, E. D. (2016). *Cumhuriyet'in kuruluş sürecinde Türkiye'de Fransız okulları (1919-1925)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Yücel, M. S. (2016). *Türkiye'de yabancı okullar ve azınlık okulları (1925-1926)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Bilecik.

EKLER

Ek 1: Kız Okulundan İki Öğretmen (BCA. 180.09.27.141).

Ek 2: Kız Okulun Bilgi Fişi (BCA. 180.09.27.141).

مکتبه موجوده طلبہ کا بقایا برقرار ہے									
سن	نمبر	نام	پتہ	تعلقہ	صوبہ	مکتبہ	مدرسہ	تعلیم	تعداد
۱۹۱۱	۱

تاریخہ، تاریخ اور دیگر اہم معلومات									
سن	تاریخ	موضوع	مدرسہ	مکتبہ	تعلیم	تعداد	تاریخ	موضوع	مدرسہ
۱۹۱۱

مدرسہ کے سربراہ

مکتبہ کے سربراہ

Saint Genevieve

نام	پتہ	تعلقہ	صوبہ
...

مدرسہ کے سربراہ

مدرسہ	مکتبہ	تعلیم	تعداد
...

ساز و سربراہان									
سن	تاریخ	موضوع	مدرسہ	مکتبہ	تعلیم	تعداد	تاریخ	موضوع	مدرسہ
۱۹۱۱

Ek. 3: Erkek Okulunun Bilgi Fişi (BCA. 180.09.27.141.)

		<p>زوتولاق مؤسس و نورو دانان ایشادی قوتلوق رفقنا درنه ستر ایشانامه ربوط جودله</p>			
<p>زوتولاق ۱۸۸۷ سنه نورو مؤسس و معارف دؤنوس ایگیلرکی طرفه دنا ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه</p>					
ایم دوش	پیت	ذهب	تاریخ و مودولوق	اقاندا ایشانامه	موقف
نور وودا	فرانس	قانولیت	آرکولوکونده فرانس ده ۱۸۸۷ ۱۸۸۷	زوتولاق ستر و پیت مودولوق ایگیلرکی طرفه	Muro
<p>مؤسس و معارف دؤنوس ایگیلرکی طرفه دنا ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه</p>					
ایم دوش	پیت	ذهب	تاریخ و مودولوق	اقاندا ایشانامه	موقف
ایم دوش	فرانس	قانولیت	فرانس ده ۱۸۸۷ ۱۸۸۷	زوتولاق ستر و پیت مودولوق ایگیلرکی طرفه	A. Benet
<p>ایم دوش ایگیلرکی طرفه دنا ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه</p>					
<p>ایم دوش ایگیلرکی طرفه دنا ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه رفقنا درنه ستر ایشانامه</p>					